मोतिलक्ष्मी उपासिका

जीवनी छपुलु

बुर्दि ने० सं० १०२९

रवि शाक्य, इखाछेँ, यल

मोतिलक्ष्मी उपासिका : जीवनी छपुलु

च्वमि

चुन्दा बज्राचार्य

पिकाक:

मोतिलक्ष्मी अभिनन्दन समारोह समिति

प्रतिभा साहित्यिक परिवार, यें ।

ने० सं० ११०८

पिकाक:

मोतिलक्ष्मी अभिनन्दन समारोह समिति
प्रतिभा साहित्यिक परिवार
ख ४-३२०, रामघाट मरू, येँ ।

छापांखुसि १,०००

ने० सं० ११०८ दिल्लागा: १
बि० सं० २०४५ श्रावण १५

थ्व सफूया हामा चवमि

ग्वाहालि : २।– (नितका)

थाकू : **इनाप प्रेस,** थायमरु, येँ । फोन : २-२००६०

जिगु छत्वाःचा खँ

राजभाई जकःमि
संयोजक,
मोतिलक्ष्मी अ. स. समिति

फुक्क थ्वथें नेपाल भाषा साहित्यकार व भाषा सेवकपिसं संतोषया सासः लुधंक ह्लाये मखं। न्ह्याबलें नुगलय् घालं इवये पीका, नुगः हुनु हुनु खवयेका म्वाना च्वनेमाः। थथे जुइगु स्वाभाविक नं खः, छाय्‌कि नेपाल भाषा च्वमिपिन्त न सरकारं च्वमि कथं नालाः काःगु दु, न जनतां (झी नेवाःतय्‌सं) च्वमि धका हने सयेकूगु दु। अझ आर्थिक कथं खँ ह्लायेगु खःसा ला नेपाल भाषा सफू च्वयाः पिकयाः ज्वीपिनि थःगु जीविका तकं हने थाकु अझ अःखः थःगु हे संपत्ति फुके मालाः च्वनी, कमये यायेगु ला छखे हे ति। थथे जूगुया मू कारण सरकारं नेपाली भाषा, नेपाली भाषा साहित्य व नेपाली भाषा च्वमिपिन्त जक थः नाला. देया थी थी भाषा, साहित्य व च्वमि-पिन्त कतः भाः पिनाः अझ सकसितं ह्लासं चुइकाः (बाध्यतावश) नेपाली भाषा खँ ह्लाकेगु, ब्वंकेगु आदि याकाः वइ च्वंगुलि खः। तर खुशिया खँ छु धाःसा न्ह्याब्व हे थःपि आशां द्याये माःसां न्ह्याथे जाःगु पंगः खिने माःसां भच्चा हे इकिधिकि मसंसें मदिक्क झी अग्रज साहित्यकार व भाषा सेवकपिसं झीगु भाषा व साहित्यया ह्यलय् थःत पानाः बन, थःत पांपां वइच्वन। थ्व झीगु विजयया चि खः। झीगु

भाषाया भविष्य बांलाइ धइगुया दसि खः। अजःपिं झी अग्रजतय्‌त हनेगु थौंया युवा साहित्यकार व साहित्यिक कर्मितय्‌गु तःधंगु कर्तव्य खः, मयाःसे मगाःगु ज्या खः।

थ्व हे खँयात वाःचायेकाः थुगु प्रतिभा साहित्यिक परिवारं हने-बहःपिं साहित्यकार व भाषा सेवकपिन्त हने ज्या यायेगु ज्याझ्वः न्ह्याकेगु बिचाः यानागु खः। दकले न्ह्ापांगु हने ज्या कथं नेपाल भाषाया दकले न्ह्यापांम्ह मिसा च्वमि विदुषि साहित्यकार मय्‌जु मोतिलक्ष्मी उपासिकाजु चय्‌दँ वयंगु बुँदिया लसताय्‌ वय्‌कःयात अभिनन्दन देछा-येगु ज्या याये त्यनागु खः। वय्‌कलं झीगु साहित्य व भाषाया विकासया ज्याझ्वलय्‌ तस्कं हे योगदान बियाः दीगु दु। वय्‌कलं थःगु सम्पूर्ण धइथें जीवन झीगु भाषाय्‌ पयानाः दिल। उलि जक मखु नारी चेतना उलि विकास मजूनिगु झीगु देसय्‌ अझ ०७ सालया हिउपाः सिकं न्ह्यः हे वय्‌कलं थः हे न्ह्याय्‌कं जुयाः मिसा धइपिं गुकथं म्वायेमाः धकाः केना दिल। उकिं वय्‌कः थें जाःम्ह व्यक्तित्वयात नेपाल भाषा भाषि जक मखु धात्थें ला राष्ट्रं तकं हे हने माःगु दु।

अले मेगु छता खँ जिमित छु ताः धाःसा झीसं झी अग्रजतय्‌त हनेगुया अर्थ खालि हना-पौ जक देछायेगु मजूसे इमिगु कृतित्व व्यक्तित्व विषयलय्‌ बांलाक अनुसन्धान याना सहि मूल्यांकन नं ज्वी माःगु दु। थ्व हे खँयात थ्वीकाः 'मोतिलक्ष्मी उपासिका जीवनी : छपुलु' नामं वय्‌कःया जीवनी कथं थ्व सफू न्ह्यब्वःया च्वना। थ्व जीवनी वय्‌कःनाप हे खँल्हाबल्हा जूगु व मेमेगु छता निता च्वसु बःकयाः च्वमिजुं च्वयाः दीगु खः। जि चाःकथं च्वमिं तँसाक्वसा (बढेचढे) मयासे मोतिलक्ष्मी-जुयात थम्हं गथे खन अथे हे न्ह्यब्वःया दीगु दु।

आशा दु थ्व वःचाधंगु जीवनी सफुतिं मोतिलक्ष्मीजु व वय्‌कःया

थ्वसु अध्ययन याइपिं थ्वमि विद्यार्थीपिनिगु लागि तिःब ज्वी। लिसें थ्व जीवनी पिकायेगु अवसर जिमित ब्यूगुलिं जिपिं तस्कं लय्ताः। लाः मलाः मथ्राःसे भतिचा हे मंमदु ख्वाः मज्याःसे इलय् हे थ्व जीवनी ब्वचायेका ब्यूगुलिं मय्जु चुन्दा बज्राचार्यजुयात यक्व सुभाय् देछायेँ। नापं थुगु जीवनी सफूया प्रुफ स्वयाः ग्वहालि याना ब्यूह्म पासा मनरत्न शाक्य 'स्वां'यात नं थुगु प्र. सा. प. पाखें यक्व यक्व सुभाय् दु।

अन्तय् ह्नेबह्ःम्ह मय्जु मोतिलक्ष्मी उपासिकाजु ८० दँ बयंगु बुँदिया लसताय् वय्कःया ताःआयुया कामनायासें थ्व छःवाःचा खँ थन हे क्वचायेके।

मोतिलक्ष्मी उपासिका

खेँय् बांलूगु ख्वा:, ता:ग्वःगु चकंगु कपा:, तपु तहाक:गु ह्लाय्, छेँय् च्वनीबलय् विशेष याना: स्वदेशी काप:यागु वस: पुना: चश्मा तया: जुइह्म ८० दँया वैशय् नं हृस्तपुस्तह्म मोतिलक्ष्मी छह्म कवयित्री, बाखं च्वमी व निबन्धकारया नापनापं आ:तक्क जीवित जुयाच्वंपि मिसा च्वमिपि मध्यय् दकले वयोवृद्धह्मया नापं जनस्तर कथं नेपाल भाषा साहित्य क्षेत्रय् दकले ह्लापांह्म वहु प्रतिभाशाली मिसा च्वमि ख: । मनू गुलि साधारण बिचार उलि हे महान ।

१. मचा जीवन

ने० सं० १०२६ दिल्लाथ्व १२ कुन्हु अबु द्रव्यधर तुलाधर व मां ज्ञानलक्ष्मी तुलाधरया कोखं चित्तधर 'हृदय'या थ्वसं स्वह्मम सन्तान-कथं ह्लापांह्म म्ह्याय् मय्जु जुया: न्यत तछेँय् नगु्का:या जन्म जुल । म्ह्याय् मचा मदुगु छेँय् दकलय् ह्लापां म्ह्याय् जुया जन्म जूगुलिं लक्ष्मी हे दुस्व: व:थें छेँ झाझ: धाल । मां-अबु खुशि जुइगु ला स्वाभाविक हे जुल । म्ह्याय् मदुह्म अजि मानिमकुं (अबुया मां) या ला थालम् ध्वइथें ज्या:ह्म छय् जुल ।

निदँया वैसय् पाजुपिनि इहिपा जूबलय् अय्ला: लुवने त्यंम्ह मांया पर्सि क्वना: छ्वया: त्व:हे मत्व:तागु व उबलय् भम्चा जुयाच्वंम्ह चां (मांया केहेँ मय्जु) बियाछ्व:बलय् भम्चा जुया च्वंम्ह चाँ

नापं हे वने माल धका: जिद्दी याना: चांयागु पसिच्व: ज्वना: त्व:हे मत्व:तुसे पिखालुखाय् तक्क वनागु जीवनय् दक्कलय् पुलांगु लुमन्ति ख: मोतिलक्ष्मीजुया ।

मचाबलय् मोतिलक्ष्मी मां स्वयां अजिनाप सत्ति । अजि गन वन अन हे वनेमा:म्ह गन च्वन अन हे च्वनेमा:म्ह अप्पो याना: अजिया पुलिक्वय् जक जुयाच्वनी । अजिम्ह पिनेतक्क नं मछ्व:गुलि त्वा:या थ: ज्वलिज्व: पासापिं वय्क:या मदु । भचाजक अजिनाप बाल धायेवं अजिम्ह हाला: मोतिलक्ष्मीयात स:ता जुइधुंकी । गुलि म्हिते मा:गु ख: छेँय् हे बुइगलय्, क:सी म्हितेमा: । गुबलें गुबलें दाजु चित्तधरनाप म्हिते दत धायेवं तच्वतं लय्ताइगु तर दाजुम्ह चित्तधर धा:सा केहेँनाप छेँय् म्हितेगु स्वयां त्वा:या पासापिंनाप म्हितेगु, चाहिलेगु य:म्ह जूगुलिं दाजुनाप नं उस्त म्हिते मखं । याक:चा जूसां मोतिलक्ष्मी ता:कासा, चाग: म्हिता ह्लि छयाना च्वनी ।

मचाबलय् निसें मोतिलक्ष्मी तच्वकं अनुशाषितम्ह मिसा ख: । सुना नं गनं छुं ज्या ब्वया: छ्वसा तुरुन्त वना:लि अजियाथाय् थ्यनेधुंकी । मचाबलय्निसें छेँय् च्वंपिं परिवारपिसं ब्व:गु ज्या लयलय्ताया: याइम्ह मोतिलक्ष्मी, अजिया द्य:पूजा यायेत ग्वाहालि याना बिइगु, बह्नी द्य:-यात मत बिइगु विशेष याना: मचाबलय्या ज्या ख: । उकिं वय्क: थ: अजिया ज्ञानिम्ह छय् जूसा मेपिनि मिखाय् नं ज्ञानिम्ह मय्जु ख: ।

हारां खँग्व: मदयेकं ज्ञानिया महत्त्व मदइ थें मोतिलक्ष्मीया नां ज्ञानिम्ह मय्जु जूसा चित्तधर हृदयया नां ख: हारां गिरिम्ह भाजु । दाजुम्ह हारां जुया: पिहां जुइगु, सना जुइगुलिं अबु व अजिया ह्ला: बरोबर नयेमा: । दाजुम्हय्सित ह्ला: नकीगु खना: ग्याना: ज्ञानि जूगु ख: वय्क: अज्ञ दाजुयात कसा नकीगुलि याना: मोतिलक्ष्मीया गुबलें गुब्लें तं पिहां व:सां तमं छुं याये ग्या: । उकिं वय्क:यात सुना नं छथु तक नं दायेके बिइ मनं । ब्व: तक नं बिइके मनं ।

२. शिक्षा

द्रव्यधरया कुल घरानाय् ह्लापांनिसें मिसातय्त आखः ब्वंके मज्यू धयागु धारणा मदुगुलि मोतिलक्ष्मीयात नं न्यादँ जक दुबलय् ने. सं. १०३४ या श्रीपञ्चमी कुन्हु ससुद्यःया न्ह्यने तयाः ग्वरलय् आखः च्वकाः आखःग्वः स्यनेगु शुरु याःगु खः। आखःग्वः बांलाक च्वये मसःतले सिउचा इलातःगु ग्वरलय् आखः च्वयाः हुयाः, च्वयाः हुयाः, आखःग्वः म्हसीकेगु ज्या जुल। आखःग्वः स्यनेगु प्रारम्भिक ज्या अबुजु द्रव्यधरं हे यात। मोतिलक्ष्मीयात आखः ब्वंकेगुली मां अबु निम्हसियां उत्तिकं ह्लाः दु। मांम्ह ज्ञानलक्ष्मी आखः मसःसां काय्-म्ह्याय्पिन्त आखः ब्वंकेगुली तच्वतं कुतः दु। थः आखः मसःसां कपिसं ब्वंगुया भरं चाणक्य, गुरुमण्डल पूजा कण्ठ वयेका तःगु खः। ब्वना च्वंथाय् मांम्ह-सिनं पाय्छि जु मजु न्यनाच्वनी। पाय्छि मजुइक ब्वन धायेवं मिलय् मजुल धकाः धायेधुंकी। ह्रानं पाय्छि मजूतले ब्वंकी।

मचाबलय् भान्तां लं सुरुवाः फिनाः लंया द्यःने ग्वरः तयाः बैठकय् च्वनाः ब्वना च्वनीबलय् अबुजुया पासापिं बञ्जात सु वल धायेवं भान्तां लंया क्वपयलं ग्वरलय् त्वपुनाः वःपिं मनूत मवंतले मसंसे हे च्वनाच्वनी। सुना नं आखः ब्वंगु खनाः "मय्जु नं आखः सः का हला ?" धाल धायेव ग्वरः लंच्वतं त्वपुनाः क्वछूम्ह क्वछुतं जुइगु मछालाः। अपिं वन धायेवं ह्रानं आखः ब्वनेगु शुरु याइ।

मोतिलक्ष्मीया छेँया घरानाय् मिसातय्त आखः ब्वंकेगु परम्परा दुगुया कारण ह्लासा साहु जूगुलि नं खः। ह्लासाय् वना च्वंपिन्त पौ आदान-प्रदान याये माःगुलि यानाः खः। उकि छुं भचा गणित नं स्यनेगु जुल। अथे जूसां मोतिलक्ष्मीयात आखःग्वः म्हसिसेंलि छेँय् दुगु चाणक्य सफू अबुजुं हे ब्वंकल।

बि. सं· १९८३ साल भाद्र २४ गते अबु द्रव्यधरं चित्तधरं व मोतिलक्ष्मीयात सारस्वत व्याकरण व संस्कृत परिचय ब्वनेत पण्डित तया बिल । थुबलय् गुरुयापाखें संस्कृत परिचय छगू जक क्वचायेक ब्वने खन । अनं पण्डित मवल ।

चन्द्र शम्शेरं भारतय् झिंच्याम्ह मिसापिं दकले ह्लापां नर्स ब्वंके छ्वयेगु धका ल्य:गुलिइ मोतिलक्ष्मी नं छम्ह जुल । भारतय् वना: नर्स ब्वनेत नेपालय् हे हिन्दी ब्वंकेगु जुल । उगु भाषा ब्वने सिधयेका: भारतय् वना: नर्स ब्वंवने त्यंबलय् लाक हे मांम्ह मफुगुलिं नर्स ब्वंवने मखन ।

नर्स ब्वने मखंगुलिं बि. सं. १९८५ पाखे चित्तधर 'हृदय'या निर्देशनय् मोतिलक्ष्मीयात भारतं म्याट्रिक जाँच (एस. एल. सी.) बिइकेगु धका: कोर्सकथं ब्वंके बिल, तर जग बमला:गुलिं जाँचया इलय् फुक्क तयारी याये मफुगुलिं म्याट्रिक जाँच बिइगु मजुल उकिया पलेसा संस्कृत छगू विषय जक ब्वनेगु निर्णय जूसेंलिं बि. सं. १९८६ साल श्रावन ३ गते पूर्ण प्रसाद ब्राम्हणया अबु (............) पण्डित तया: ह्लानं संस्कृत ब्वनेगु जुल । थुवलय् बालवोध व्याकरण, संस्कृत सोपान, ऋतुपाठम, रघुवंश व कुमार सम्भव ब्वनेगु जुल । लिपा बुद्ध धर्म अध्ययनया लागि पाली भाषा नं सयेकल ।

३. इहिपा

छचोनय् न्यापु सिख:, लुँस्वां, सिरबन्दी, ह्लायपनय् झुप्पा, चक्कि, दुरूबाताचा सुया:, ग:पतय् तायो, लुद्रासि,चन्द्रहार, कण्ठी, जन्तर, तायो भिम्पूमा, लुँया सिख: क्वखाना: ह्लाती कल्या, लुँचुरी, छुस्यापू, भिम्पू, पतिनय् लुँया पूजाअंगु, हिनाअंगु, न्ह्याना: तासया पर्सि, तासया हे गा न्यया: कपा:छगलं ह्याउँक सिन्हलं ज्ञ:ज्ञ: धायेक समा: याका: भमचा बाना च्यादँ दुम्ह मोतिलक्ष्मीयात झिछदँ दुम्ह चीभा: ननिया काजिमानसिं तुलाधरया ह्ला:तय् बिया छ्व:गु ख: । भम्चा दुका:बलय् निह्न

दाजुकिजायात निम्ह भमचा दुका:गुलिइ पीभतम्हकथं योगबीरसि कसा:या म्ह्याय् विद्यावति कसा:नं नापं हे ...... ।

प्यदँ न्यांदँ दुबलय् निसें बिबाह् याना बिया: म्ह्याय्या भा:तपिन्थाय् बना: भमचाया मामं दुरुत्बंक: वनेगु जमानाय् मोतिलक्ष्मीयात नं खुदँ दुबलय्निसें भम्चा ह्ला:व:गु ख: । न्हापा भम्चा ह्ला: व:थाय् मोतिलक्ष्मी मचातिनि बिइमखुनि धका: अजिम्हय्सिनं लिस: बिया छ्व:सां न्हय्दँ दुबलय् भम्चा खँ ह्लाना च्वंथाय् अजिम्हय्सिथाय् मोतिलक्ष्मी स्वयम् वना: 'अजि अजि,जि आ: ह्नय्दँ दये धुंकल!' धका: च्वांकिचा पहलं धा:व:गुलिं लमि वनेधुंका: 'अथे कपिनिगु न्ह्य:ने हा: वयेगु ला?' धका: अजिम्हं न्वात । शायद उबले मोतिलक्ष्मीया मेमेपिं झ:झ: धायेक तिसा-वसतं पुना: भमचा जुयाच्वनीगु ल्व:वन मखा जुइ । अन हे मोतिलक्ष्मीया इह्पिा क्व:जित ।

छय्या इह्पिा, अजिया इच्छा पूर्ण

म्ह्याय्मचा मदुगु छेँय् जन्म जूम्ह मोतिलक्ष्मीयात इह्पिा यानाबिइधुंका: तिनि सीगु मानिथकुंया इच्छा । म्ह्याय्मचा धयापिं बिया मछ्वयेकं म्ह्याय्मचा मखु, काय्मचा ख: । इह्पिा यानाबिइ धुंका: तिनि म्ह्याय्मचा जुया: कर्मकाण्ड व पूजाय् च्वति काये खनी । उकिं मोतिलक्ष्मीयात बियाछ्वया: थ:गु अस्ति तीर्थ तीर्थय् सीका: मुक्ति प्राप्त याये खनीगु जूगुलिं मोतिलक्ष्मीयात ख:थाय्,ज्यूथाय् ह्ला:व:बलय् व दाजुम्ह चित्तधरयात अथें तया: केहेँम्हेसित निं बियाछ्वल । मोतिलक्ष्मीयात बियाछ्वया: निदँ जक दुबलय् घात्थें मानिथकुं मन्त । अजिया इच्छा कथं म्ह्याय्मचां यायेमा:गु क्रिया ह्लय्नुमा तयेगु निसें दक्व बय्कलं हे यायेमाल ।

'छ्याकः बाखंया मू नकि स्वयम् जि खः'

मोतिलक्ष्मीयात बहनी लँस्वः वल । चाह्लय् बियाछ्वल । सिसि तल, हानं कह्लय् खुनु न्ह्यथुखुनु स्वयां अप्वः छाय्पाः दुलिइ तुं तयाः बियाछ्वल । पाजुपिंथाय् ख्वाः स्वकल । अनं थःछेँय् दुचायेकल । इहिपाया ज्या क्वचाल ।

म्ह्याय्पिन्त बियाछ्वये न्ह्यः फुकिबाकाय् पाजुपिनिगु न्ह्याःने ग्वय् सायेकाः थाय्भु न्ह्यच्याकूबले थम्हं म्हस्यूपिन्त बियाछ्वये धुंकाः दच्छि तक गुठी, देगुपूजा, दिशिपूजाय् थ्याकाः अनंलिपा मथ्याकुसें भ्वय् मनकूगु खँ लुमनाः च्यादँ दुम्ह मोतिलक्ष्मीया थाय्भु खँखं ख्वयेवल । मां-अबुं ह्लाय्कं, सिह्लःमू बियाः ह्लाःग्वय् बिइबलय् छेँय् थः म्ह्याय्-मचा तिनि धयागु भावनां हे लःह्लानाबिया थें च्वंगु जुयाः ख्वयेवइगु स्वाभाविक खः । उबले थः तच्वकं सतींपिं मां-अबुया नापनापं अजि समेतं ख्वयाच्वंगुलि ख्वःगु खनाः ख्वयेवःगु लिपा तःधींपिं थें दयेकाः ख्वये मसःगुलि मख्वयागु मोतिलक्ष्मीया न्ह्यलुमन्ति खः। उबले मचाबलय् थःगु नुगलय् बुयावःगु भावनायात लिपा वनाः साहित्यिक ढंगं छाय्पाः ने०सं० १०८० स 'छ्याकः' बाखनय् थः हे स्वयम् मू नकिं जुयाः च्वयागु खँ वय्कलं ब्यक्त यानादीगु खः । इहिपाया गुगु संस्कृति खः, व स्वयम् मोतिलक्ष्मीया इहिपा जूबलय्या घटना खः । पाःगु छगू हे जक, 'छ्याकः' बाखनय् साहित्यं छाय्पिइकूगु दु, बस् !

काजिमानसिं तुलाधर

मोतिलक्ष्मीया नेवाः परम्परा कथं इहिपा जूम्ह भाजु खः — जनबहाः व बालकुमारीया दथुइ लँपुइसं लाःगु चीभाःननिया भाजु काजिमानसिं तुलाधर । वय्कः ने०सं० १०२६ स जन्म जूम्ह खः । जनबाहालय् बसजाःपसः तयाच्वनादीम्ह वय्कःया स्वम्ह स्वम्ह कलाः

ब्याहा याना: नं निम्ह कला:या मृत्यु जुइका: नै०सं० ११०६ स आचर्कलि गायेका: दँ दँ लासाय् च्वना:लि मृत्यु जुल ।

थौं स्वया खुइदँ ह्लयदँ न्ह्य:या खँ, समाजय् भा:तपिन्सं लिथु हल धायेवं खानदानया म्ह्याय्मचातय्त लिथुनाप ह्वंकेगु स्वयां थ:छेँय् तया: हे लहीगु, पारपाचुके काये धुनेवं मेथाय् नं बियाछ्वयेगु चलन दु । काजिमानसिंजु मोतिलक्ष्मी थ:छेँय् चाहिना च्वंतले असं दगु-बहालय् पाजुपिन्थाय् लहिनात:म्ह मिसा इहिपा याना: मोतिलक्ष्मीयात काजिमानसिंया ह्लापांम्ह कला: धका: समाजयात धायेके बिल ।

मोतिया निर्णय

मोतिलक्ष्मी भा:तपिंथाय् च्वनेम्हा:म मखु, अजिया मृत्यु लिपा अप्व: याना: भा:तपिन्थाय् जूसां भा:तया ख्वा: तकं बांलाक स्वये-मनंनिम्ह ख: । न्ववायेगु धयागु हे भा:तया तुति भागियायेगु ख: । इहिपा याना: न्यादँ तक भा:तपिन्थाय् च्वंसां भा:तनाप खँ तकं ह्लाये मनंम्ह व क्वथा तक मब्यूनिम्ह ख: वय्क: ।

काजिमानसिंजु मेम्ह इहिपा: यासेंलि मोतिलक्ष्मीया थ:छेँया परिवारपिन्सं लमि छ्वया: क्वस: लित कायेके छ्वल । मोतिलक्ष्मीया नुगलय् धा:सा लिथुनाप हे ह्वना: न्ह्यागु स्थितिइ जूसां सामना याना: भा:तपिन्थाय् ह्वंवनेगु इच्छा । तर छेँय् च्वंपिन्त थ:गु नुग:या इच्छा व्यक्त यायेमफुत वय्कलं । छुं जुया: लिथुनाप ह्वने मफया: ह्यवनं थ:-छेँय् हे लिहाँ वयेमाल धायेवं छु याये धइभनं नं ग्यात । मोतिलक्ष्मीया आशा, सुनानं ह्वंकेछ्वयेगु खँ ह्लाइला धइगु, तर वय्क:या इच्छाया खँ थुइकीपि सुं मदयाबिल । उगु खँ सुनानं पिकयामबिल । सुनानं 'ह्वंके छ्वये' जक धा:सा ह्वं वनेत तयार्म्ह वय्क: आशा: द्यात ।

लमि नं मदयेधुंकूगुलि लमिया म्ह्याय् वना: तिनि क्वस: लित कथा-हल। क्वस: यंकूगुया ह्ला:छाप तयेका: क्वस: लित बिया हल। तर थ:पिनिगु छेँय् धा:सा उकिया छुं प्रमाण मदु। समाजय् मोतिलक्ष्मीया क्वस: लित हयेधुंकल, 'पारपाचुके जुल' धका: बय्बय् जुल। थुबले मोतिलक्ष्मी झिस्वदँया बइसय् तिनि पला: तया च्वनादिल।

क्वस: लित हयेधुंकूसेंलि मोतिलक्ष्मीयात मेमेथासं भमचा ह्लाके हल। छेँया परिवारं मोतिलक्ष्मीयात हानं इह्िपा यायेगु वा मयाये-गुलिइ निर्णय काल, म्ह्याथे हे दु:ख जूसां ह्लापांम्ह भा:तनाप हे ह्लंवनेगु इच्छा दुम्ह मोतिलक्ष्मीयात 'निथाय् चा:म्ह' धका: च्वालि म्ह्य:ने धाये मफुसां च्वालि लिउने खँ ह्लाके मय:। उकिं मोतिलक्ष्मीं मेथाय् गनं मवनेगु निर्णय बिल। परिवारयापिनि नं व हे बिचा: जुयाच्वन, उकिं मोतिलक्ष्मीया निर्णय कथं हे जुल।

झन्यलि बयात म्ह हे मसित्यन

थ: भाजुया नां कायेत मोतिलक्ष्मीयात थौं नं मछि। थ: इह्िपा याना तयाम्ह भाजुया पस:, ग्व म्ह इह्िपा यात, म्ह्याय्-काय् ग्व:म्हे दु? म्ह्याय्पिं गन गन बियातल आदि फुक्कं नं वय्कलं मस्यू मजू। 'छम्हु मोतिलक्ष्मी विद्यावतिया छेँय् वनेत वंम्ह पसलय् काजिमानसिं खन, तर बयात झन्यलि म्हमसिइत्यंगु लिपा म्हसिल, अनं मा:गु लँय् वन।' मोतिलक्ष्मीजुलिसे खँह्लानाबलय् वय्कलं हे धयादीगु ख:।

मोतिलक्ष्मीया धापू कथं पारपाचुके मजूनि। क्वस: लित हल। पारपाचुल धका: धायेत भ्वं मा:, प्रमाण मा:, तर मोतिलक्ष्मीयाके छुं हे मदु। उगु इलय् 'क्वस: लित हल' धयागु शब्दं हे समाजं 'पारपाचुके धुंकूम्ह' धका: माने याना वयाच्वन। समाजं पारपाचुकूसां मोति-लक्ष्मीया नुगलं पारचुके मया:नि। धर्म व इतिहासया बह: कया:

धायेगु खःसा – यशोधरा, सीता, भृकुटीपिनिगु थेंज्याःगु गुण दुम्ह मिसा खः वय्‌कः ।

४. साहित्य प्रेरणा व दाजुया आज्ञाकारीम्ह केहें

थुकथं वय्‌कःया मयगेकं नं ववसः लित कायेगु ज्या जुइधुंकूसेंलि बयां लिपा वय्‌कः मोतिलक्ष्मीजुयात दाजुम्ह चित्तधर 'हृदय' नं आखः ब्वंकेगु पाखे विशेष कुतः यानादीगु खः । चित्तधर 'हृदय' या मेपिं नं केहेँपिं दु अथे नं दक्कले तःधीम्ह केहेँया नातां मोतिलक्ष्मीजु थम्हं किजापूजा यानातःगु जुल । केहें नं किजापूजा याकाच्वंम्ह जूगुलिं थः दाजु जूसां केहेँयात तताया हनाबना बियातःगु खः । तता धयाम्ह नं मां बराबर हे खः । थ्व खँया बारे चित्तधरजुया थःगु हे धारणा दु, वयात थन न्ह्यब्वये –

"मोति जि केहेँ जूसां जितः किजापूजा यानातःम्ह जूगुलिं थ्व जि केहें मखु तता हे खः । तता धयाम्ह मां थें खः । याकेगु मयाकेगु सेवा मामं थः मचायात याइ थें सेवा याके बियाच्वना उकिं थ्व जितः मां थें खः ।" [नेपाल दँ ३१ ल्याः ४ पृ. २]

थः दाजु चित्तधर 'हृदय' नं 'साहित्य च्व"धकाः ध्वात्त ध्वाना दी । लिसें च्वयेगु नं स्यना ब्यूगु खः । अले थम्हं थः दाजु धाःथे गुब्लें कविता, गुब्लें निबन्ध, बाखं आदि च्वयाः पितबिया दीगु खः । थःगु साहित्यिक प्रतिभा ब्वलंगुया खँया सिलसिलाय् वय्‌कलं थुकिया श्रेय थः दाजुयात बियादीगु दु । गुम्हसिया प्रेरणां वय्‌कः साहित्यिका जुयादी फुगु खः । थुकथं वय्‌कः झिस्वदँ दुबलय्‌निसें थः दाजु धैथे याना वया दीम्ह, दाजुया आज्ञाकारी केहें खः ।

छगू लुमंके बहःगु खँ खः । वय्‌कःपिनि मां दिवंगत जुइन्ह्यः धया थकूगु खः– "थ्व झीगु छेँया कारणय् अर्थात

जिगु तुति तसकं स्या:निबलय् थ्व छेँय् ज्याजि यायेत थन जक च्वनेमा-गुलि वया भा:तं मेह्म कला: हयाबिल। उकिं थन छेँय् लानाच्वंह्म छिमि केहेँ मोतिलक्ष्मी छह्म दु, थ्वयात छं बांलाक बिचा: यानाति।" थुलि धया मांह्म बि. सं. १९८६ बैशाख ४ गते दिवंगत जुल। गुकिं याना: मोतिलक्ष्मी चित्तधरया दकलय् सतीह्म केहेँ जुया बिल।

चित्तधर 'हृदय' यात नं बि. सं. १९९७ सालया काण्डय् लाना: ज्वना यंकल। अन जेलय् हे चित्तधर हृदय' नं 'सुगत सौरभ' महाकाव्य च्वयादिल। जेलय् सुरू या:गु'सुगत सौरभ'या पाण्डुलिपि थ्वं छेँय् बिया हया: लिपा 'जेलं पिहांवयेबलय् गथे ख: अथे हे थपवक तया-तयेमा: यदि मन्त धा:सा छेँय् दुहां वयेमखु' धका: ख्या:गुलि जेलं बिया हक्व सुगत सौरभया थ्वं सफा याना: सारय् याना: दाजुम्ह छेँ वःबलय् दकलय् न्हापां थम्हं सुरक्षा याना तयागु 'सुगत सौरभ'या पाण्डुलिपित क्यन।

बि. सं. १९८९ साल श्रावन ११ गते अबु द्रव्यधर ह्लासां कुहां वःम्ह कालिङ्गपोङ्गय् का:वनेत दाजुनाप कलकत्ताय् तक वन। अनं दाजुम्ह कालिङ्गपोङ्गय् वन, मोतिलक्ष्मीयात कलकत्ताय् ककापिन्थाय् त्वःता लिपा १९९० सालय् दाजुम्ह नापं नेपा: लिहां वल।

चित्तधरया जीवनया अन्त्य तक मोतिलक्ष्मी केहेँनाप च्वनावन। ने. सं. ११०२ तछलागा: ३ कुन्हु चित्तधर 'हृदय'या स्वर्गे जुसेंलि मोतिलक्ष्मी याक:चा जुल। चित्तधर 'हृदय'या इच्छा पूर्ण यायेत न्ह्या-बलें मोतिलक्ष्मी तत्पर। दाजुया विरुद्धय् गुबलें वनेगु यानामदी। 'सुगत सौरभ' न्हापाया गथे ख: अथे पिकायेगु दाजुया इच्छाकथं हे जूगु ख:। अथे रणजीत मल्लया'ययात्यूपाख्यान'व'मानव न्यायशास्त्र' चित्त-धर हृदय'या इच्छाकथं प्रकाशित यानादीगु सफूत ख:।

५. लजगाः

ह्लासा साहुया म्ह्याय्मचा नातां छुं लजगाः याना जीवन यापन यायेमाःम्ह मोतिलक्ष्मी मखु । अय् जूसां उबलय्निसें समाजय् साधारण मनूतय्गु बिचार कथं मिसातय्सं ज्या याये मज्यू धयागु धारणा मोतिलक्ष्मीपिनि परिवारय् मदु । उकिं हे मोतिलक्ष्मीं इलय् थीथी ज्या ज्वना दिल, थःगु ह्नि छ्यायेया लागि नापं जीवन यापनया लागि । दकलय् ह्लापां वय्कलं परोपकारय् स्वयम सेविकाया रुपय् ज्या सना दिल । थुबलय् नेपालय् परोपकार नकतिनि नकतिनि स्थापना जूगु । थन ज्या याना दिसेंलि ज्या यायेगुली मन न्ह्यानावन । छेँय् ऊन न्यानाः सुइतर, गलेबन्दी थानाः पसल पसलय् ३/४ तकां मिइगु यानाः व्यापारया श्रीगणेश यायेगु जुल । छेँयात माःगु का, पूजायात ववखागा थायेगु यानाच्वंस्ह मोतिलक्ष्मीयात स्व. योगवीरसिंह कसाःजुं थःगु कापःया कारखानाय् म्ह्याय् विद्यावतीनापं तये यंकल । अन कापः जक थायेगु मजुसे कापः थाःपिन्त स्वयेगु, स्यनेगु नापं थःपिसं नं थायेगु जुल । थन च्वना च्वंबलय् हे नर्स ब्वंवनेगुलिइ मोतिलक्ष्मीयात नं ल्ययेगु जुल । उकिं योगवीरसिंहया कापः कारखानाय् कापः थायेगु नं त्वःता दील । मां बिरामी जूगुलिं नर्स ब्वंवनेगु इच्छा त्वःते माल । लिपा चांपि जाना तुंछें गल्ली चांपिनिगु छेँय् हे ववथाय् कापः पसः तयेगु जुल । चां सिद्धिलक्ष्मी कालिङ्गपोङ्ग वनाः लं सुइगु, कारखोपि भरय् यायेगु ज्या स्यनावःगुलिं भचाभचा लं सुइगु नं ज्या कापः व्यापारया नाप नाप जुल । लिपा दातिम्ह चमा व केहेँमय्जु बेत्तिलक्ष्मी नं बिरामी जुल । चांपि मदइबलय् कापः पसः चायेकेत मह्निता नं वइगु लिपा बेत्तिलक्ष्मीया मृत्यु जुसेंलि केहेँया म्ह्याय्पिं ज्योतिलक्ष्मी व केशरीयात मातृ स्नेहकथं स्वयेमाल । लिपा ज्योतिलक्ष्मी नं धनुशटंकार ल्वचं मृत्यु जुल । थुकथं व्यापारयात त्वःतेमाल । अनंलि वयानभास सयेका वयानभास भरेयायेगु नं याना दिल । लिपा व नं त्वःफित ।

थौं कन्हय् छेँया बा: व बुं वइगु आयस्ताया भरं जीवन हना: च्वनादीगु दु। तातापा:गु बुँ, वा इलय् बेनय् तये हइगु मखु। उजुर यात धायेवंतिनि त:वइगुलि याना: छुं भचा थाकुया व:सां ससःतिगु बुँ इलय् हे वा तये हयेगु यानाच्वंगु खँ मोतिलक्ष्मीजु स्वयमं धयादिइ।

६. धर्म:

तुलाधर कुलय् जन्म जूगु नातां वय्क: छम्ह बौद्ध धर्मावलम्बी ख:। वय्क:यात मचाबलय्‌निसें बुद्धधर्मय् आस्था दु। बुद्धया जीवनीया नापनापं बौद्ध दर्शनं आपालं प्रभावितम्ह ख:। बौद्ध धर्मया ग्रन्थ अध्ययन यायेया लागि हे पालीभाषा सयेका दिल। वय्क:या कृति नं धा:- वय्क: बौद्धधर्मप्रति प्रभावितम्ह ख: धका:। मचाबलय् ला नयेगु या:सां लिपा चित्तधरं ला नयेगु त्व:तालि मोतिलक्ष्मी नं ला नयेगु त्व:ता दिल।

इस्वी सन् १९४९ य् सारिपुत्र मौद्गल्यायनपिनि पवित्र अस्थिधातु कलकत्ताय् जात्रा या:बलय् मोतिलक्ष्मी नं कलकत्ताय् वना: त्वति का: वन। छुं दिन अन च्वना: दाजुया खँ न्यना: पीभतयात उगु जात्रा क्यनेया लागि पीभतयात कलकत्ता छ्वयेत छेँय् लिहां वल। उबलय् दाजुम्ह 'सुगत सौरभ'प्रकाशित यायेत कलकत्ताय् वनाच्वंगु ख:।

चित्तधरं उपासक तये थें केहेँम्ह नं थ:गु नांया लिउने उपासिका तया: छापय्याना त:गु वय्क:यागु लेख, रचनात झीसं खं। जन्मजातं महायानी बौद्ध धर्मावलम्बी जूसां नं धर्मादित्य धर्माचार्य जुपिनिगु प्रभावं मोतिलक्ष्मीजुं नं थेरवादी बौद्ध धर्म पालन यात। श्रीघ: बिहार, वनेगुया नापनापं थौं कन्हय् ला विपश्यना ध्यानय् च्वनेत ध्यान शिविरय् वनेगु यानादीगु दु। बौद्धधर्म पालन यायेत भिक्षु हे जुइमा: धयागु मदु। गृहस्थिइ च्वना नं बौद्धधर्म पालन याये जिउ। बौद्धधर्म छु ख: धयागु सीकेत ध्यान कुथिइ ध्यान बिइगु इलय् ध्यान कया: स्वयमं

अनुभव याना: सीकेगु आवश्यक धयागु भावना मोतिलक्ष्मीया विचा: ख: ।

थ्व जिगु धर्म, थ्व छिमिगु धर्म धका: धायेगु भावना साम्प्रदायिक भावना ख: । फुक्क धर्म बरावर । धर्म बिइगु नैतिक आचरण बराबर ख: । फुक्क धर्म नं भिगु लँय् छ्वयेगु ख: । भिगु लँय् छ्वयेत भिगु आचरण दयेकेगु ख: । भिगु आचरण दयेकेत स्वयं थ.थम्हं थ्व भि, थ्व मभि धका: छुतय् यायेगु विवेक दयेमा: भिगु व मभिगु थ:म्हं हे ल्ययेफयेकेमा: गुगु बांला:गु नैतिक आचरणं बिइ । नैतिक आचरण बांला:-पिसं भिगु हे व्यवहार याइ गुकि मभिपि नं भिका बिइ । मेमेगु धर्मय् थ्व थ्व भिगु थ्व थ्व मभिगु धका: धया: तइ, तर बुद्ध धर्मय् मभिगु धयागु छुं मदु । थ:गु विवेकं स्वया: हे थ:थम्हं ह्मसिइकेगु, विवेकं मभि धा:गु त्व:तेगु भिगु लँय् वनेगु हे धर्म ख:– मोतिलक्ष्मीया धारणाय् ।

नारी शिक्षाप्रति वय्क:या धारणा

मोतिलक्ष्मीया धारणा कथं मिजंतय्‌त गथे शिक्षाया आवश्यक ख: अथे हे मिसातय्‌त नं शिक्षा आवश्यक जू । मिसा जीवनया आधार हे शिक्षा ख: । मिसातय्‌त शिक्षा बिल धाय्‌वं बांला:गु परिवार दइ, बांला:गु परिवारया सृजना जुइ । वय्‌कलं मिसा मिजं शैक्षिक स्तरय् समान जुया वने फुसां नं शारिरीक बनावट पा.गुलि याना: देशया च्वय् च्वय्‌या स्तरय् मिसात नं मिजं समान जुइ धुंकल, तर अय् जूसां वय्‌कलं मिसातय् पाखें गुगु इच्छा या:गु ख: पूर्ण मजूनि । मिसात नं बौद्धिक क्षेत्रय् नं समान अधिकार प्राप्त यायेया लागि अवसर बिइमा:। अवसर मदय्‌कं मिसातय्‌सं थ:गु योग्यता क्यनेगु थाय् दइमखु धइगु वय्‌क:या धारणा दु ।

साहित्यिक योगदानः

मोतिलक्ष्मी उपासिकाजुया साहित्यिक अभिव्यक्ति दकलय् न्हापां नेपाली भाषां जूगु खः। बि. सं. १९९० सालय् नेपालय् गुबलें ल्वमंके मफइकथं तःभुखाय् ब्वःगु खः। थुगु हे ताकाय्‌निसें मय्‌जु मोतिलक्ष्मी उपासिकाजुं च्वयेगुया श्रीगणेश यानादीगु खः। उबलय् वय्‌कलं 'रोदन', 'पुनर्विवाह' थें ज्याःगु बाखं च्वयादीगु खः। उगु बाख नेपाली भाषां बि. सं. १९९२ सालय् 'शारदा' धइगु मुक्कं साहित्यिक पत्रिका जुयाः पिदंगुलिइ प्रकाशित जुल। उबलय् तक.भाषाया छुं भेदभाव मदु। पत्रिका धइगु हे गोरखापत्र छगू जकगु थासय् 'शारदा' पिदंसेंलि प्रतिभा दुपिं नेपालभाषाया साहित्यकारपिनि लागि थः थःगु अभिव्यक्ति ब्वयेगु माध्यम जुयाबिल अले उकियात म्वाकातयेमाः धइगु बिचालं लेख रचना च्वयेगुया क्रवलय् मोतिलक्ष्मीजुया नं निपु बाखं उगु पत्रिकाय् पिदंगु जुल। लिपा राणा सरकारया क्रूरतापूर्णगु पक्षपातं यानाः नेपालभाषा व भाषाया नेपाली भेद संगुबाया वंसेंलि नेपाली भाषां च्वयेगु ज्या हे अथें दिनावन। उगु ताकय् नेपालीं च्वःसां मोतिलक्ष्मीयात कतः भाषां च्वयागु अनुभव मजुसे कर्तव्यबोधया आभास जूगु खः।

मोतिलक्ष्मी उपासिकाया थः दाजु चित्तधर 'हृदय' जुं वय्‌कःयात उगु थुगु पत्रिकात क्यनाः 'का मोति, थुकियात लेख माल, उकियात लेख माल' धकाः न्वाना दी। च्वयेगु लागि प्रेरणा बियाच्वना दी। प्रेरणा बीगुया लिसें साहित्य रचना यायेगु ज्या स्यना नं बियादिइ। थःदाजुया प्रेरणां यानाः हे वय्‌कलं साहित्य ख्यलय् योगदान यायेफुगु खँ थौं वयाः वय्‌कःया लुमन्तिइ सदां लुमना च्वनीगु जुया बिल।

साहित्य रचना यायेत-सुयागुं प्रेरणा व सुना नं स्यनाकना बीव जक गाःगु मखु उकिया लागि थःके प्रतिभा दयेमाः जीवनयात स्वयेगु,

ब्वनेगु व सूक्ष्म अनुभूति प्राप्त यायेगु मिखा, नुगः आदि नं दयेमाः। च्वज्याप्रति लगनशील जुयाः थःत पायेमाः। अले जक साहित्य रचना यायेफइ। साहित्यिक जीवनयात निर्वाह यायेफइ। थज्याःगु सम्पूर्ण गुणं युक्तह्म खः मयूजु मोतिलक्ष्मीजु। ह्मोचा जक साहित्यिक कृति थःगु जीवनय् जुइथब्यु। तर नं वय्‌कःया थःगु कालय् उकिं विशेष महत्व तःगु दु। संजीवनी बुटीया ज्या ब्यूगु दु, साहित्यिक ख्यलय्। छगू उथल पुथल हयाब्यूगु दु। थुलि हे जक मखु। जीवनया यक्व: थलाः-क्वलाःगु धरातलय् मोतिलक्ष्मी यक्व दुःख सीमाःगु दु। संघर्षमय जीवन ब्यतीत यायेमाःम्ह वय्‌कःया सेवा तहल हे चित्तधर 'हृदय' या आचाकलीं गाःगु ल्वय् जुसेंनिसें लिपाया 'हृदय' जुया भाषा सेवा व्रतया मू आधार जुयाब्यूगु दु। उकिं मोतिलक्ष्मीं ह्नादीगु जीवनया प्रत्येक घटना झीगु लागि प्रेरणाया मुहान खःसा साहित्यिक जीवन निर्वाह यासे गुलि साहित्यिक कृतित वय्‌कलं बिया दिल व नं म्हो धकाः धायेफइ मखु।

मोतिलक्ष्मीजुया साहित्यिक कृतिपाखे छक्वः मिखा ब्वये। वय्‌कलं बाखंया रुपय् झिपु बाखं च्वयादीगु दु। गुर्कांमध्यय् निपु नेपाली खः। मेगु च्यापु बाखं नेपालभाषायागु खः। 'लँ' नेपालभाषाया दकय् न्हापांगु बाखं खः वय्‌कःयागु। 'धर्मदूत' (ने. सं. १०६५ पाखे) 'धर्मोदय', 'नेपाल', 'बाखं पुचः', व 'नेपालभाषा न्हू बाखं पुचः' आदि पत्र-पत्रिका व सफुतिइ पिदंगु बाखंतय्‌गु नां थथे खः—'(१) लँ (२)-ब्यकु, (३) कुन्निम, (४) निनि, (५) स्मृतिया मूर्ति, (६) पौ, (७) समाप्ति, (८) छ्याकः, आदि मोतिलक्ष्मी जुया प्रकाशित बाखत खः।

बाखं साहित्यया विधाय् थें हे मोतिलक्ष्मीजु निबन्धया विधाय् नं दकय् न्हापां नेपालीं हे 'आँसु' धइगु निबन्ध च्वयाः श्रीगणेश याना दिल।

छुं नं रचनात थ:गु वा थ: कैहेँयागु प्रकाशित याये न्ह्य: चित्तधर 'हृदय'या थ: पासापिन्त न्यंकादीगु बानी । मोतिलक्ष्मीया 'आँसु' निबन्ध नं अथे हे 'हृदय' जुं बाखंमि पूर्णदासजुपिनिगु न्ह्य.ने न्यंका च्वनादीब-लय्- न्यना च्वंपिनि दथुइ छलफल जूगु खँ मोतिलक्ष्मीजुं सिसेंलि छुं ई तक च्वयेगु हे दिका दिल । अथेंसां लिपा वना: वय्कलं मेमेगु विधाय् स्वयां निबन्धय् हे थ:गु ह्ला: च्वयेका दिल, गुकिया कारणं वय्क:यात विशेष रूपं निबन्धकार कथं नेपालभाषाया पाठकपिसं ह्मसीकाच्वन । संख्यात्मक दृष्टि नं निबन्ध हे यक्व दु वय्कलं च्वयादीगु रचनाय् ।

'धर्मदूत, धर्मोदय, नेपाल,' जनचेतना व २५०० दँया बौद्ध सम्मे-लनय् प्रर्वाचित जूगु व प्रकाशित मजूनिगु छपू निबन्ध नापं याना: जम्मा झिछपु निबन्ध मुना: ने. सं. १०७८ सं धर्मोदया सभां मिसा च्वमिया ह्लापांगु सफूया रूपय् 'मोतिमा:' प्रकाशित यानाबिल । 'संघ' नांया सफू नेपालभाषाय् दकय् ह्लापांया प्रबन्धया रूपय् ने. सं. १०८० सं प्रकाशित जुल ।

गारथ, जेल, अस्पताल, अन थन मदयेक वना: किजापूजा याना-त:ह्म थ:दाजु दिवंगत जूगु दँय् किजापूजा कुन्हु दाजु लुमंका: च्व:गु 'जिगु किजापूजा' (नेपाल ३१:४:२) मोतिलक्ष्मीया दकलय् चीह्राक:गु, थौंतकया प्रकाशित निबन्धत मध्यय् या:गु ख: । अथे हे 'झी' चित्तधर 'हृदय' लुमन्ति ल्याखय् 'य: दाइ आ: जि छुयाये ?', 'नेपाल' चित्तधर हृदय' स्मृतिग्रन्थ व स्मृति अङ्कय् प्रकाशित 'जि बुत' धइगु लेख थ:-दाजुया लुमन्तिइ पिदंगु विविध च्वसुत ख:सा बौद्ध साहित्यय् आधारित 'पतित माता' 'नेपाल' (दँ ३५ ल्या: ......)स पिदंगु बाखं नं वय्क:या साहित्यया विविध' विधाय् तयेगु पाय्छि मजुइमखु ।

मोतिलक्ष्मी छम्ह कवियत्री नं ख: । ब्रह्मचर्यय् जीवन ह्नने यया:

च्वयादीगु 'चाया सल्हा' साहित्यिक क्षेत्रय् आपालं चर्चा जूगु कविता खः। चित्तधर 'हृदय'या स्मृतिकथं पिहांवःगु 'झी' पत्रिकाय् दुथ्यागु 'यः दाइ ... ... आ जिं छु याये' गद्यात्मक कविता नुगः थुंजिक मार्मिकगु आःतक प्रकाशित जूगुली दकलय् लिपायागु खः।

बि. सं. २००९ सालय् नेपालभाषाया दकलय् ह्लापां ये॑ लाय्कुली जूगु बृहत् नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनय् मिसा च्वमिकथं 'पासा' निबन्ध न्यंका क्यंसा बि. सं. २०१२ सालय् नेपालभाषा विकास मण्डलया पाखें ह्लापां क्षेत्रपाटी जूगु 'महिला साहित्य सम्मेलनय् सभानेत्री मोतिलक्ष्मी जुयादीगु खः। अनं लिपा लिपा नं आपालं साहित्य सम्मेलनय् नं वय्कः सभानेत्री जुइधुंकूगु दु।

'मातृ विहिन बालक' मोतिलक्ष्मीपिनि मां मदुगुया शोकय् मां कविताय् चित्तधर 'हृदय'जु च्वया दीगुलिइ राणा सरकारं अर्थया अनर्थ कथं छ्याना: मातृभाषा 'बिहिन बालक' धाःगु खँय् चित्तधरयात नं वि० सं० १९९७ सालया राजनैतिक काण्डय् लाकाः जेलय् स्वथने यंकुसेंलि उगु ख्याच्वलं ग्यानाः वय्कलं १९९७ सालया काण्डय् थःगु साहित्यिक अप्रकाशित सर्बय् नुना छ्वये माल। छपु निपु तितिपापा यानातःगु कविता लिपा प्रकाशित जुल। दाजुम्ह जेलय् लाःबलय् थः छुं प्रत्यक्ष रुपं अग्रसर जुइ मफुत। छेँय् हीत हयागु लं-सुरुवाःया 'मूजिइ' दुने नेपाली भ्वँतय् छेँयागु व समाजया छुं छुं घटना च्वया छ्वयागु लिपा वहे लं हानं हीत हयाबलय् गथे खः अथे खनाः दाजु नं सोझाम्ह हे तायेकाः लिपाः छुं हे च्वया मछ्वःसें सुम्क हे च्वनाविल।

वय्कः विवाहितम्ह जूसां साहित्यिक कृतिइ सुश्री छ्यलाः वयाच्वंगु खः। औंया दृष्टिकोण कथं नियमं बिउगु पाय्छि हे खः। सुं मिसां पारपाचुके कायेधुन धाय्वं स्वतन्त्र रुपं सुश्री च्वयेगु अधिकार दु। तर

मोतिलक्ष्मीं सुश्री थ्व:गुया कारण छेँय् अबु–दाजुंनाप सल्लाह यानां: ख: । श्रीमती धाल धायवं श्रीमान कयना विइमाली तर मोतिलक्ष्मीया श्रीमान धा:सा मेम्ह विवाह याना विइधुंकूगुलि याना: श्रीमान कयनेगु आवश्यक मता:गुलि अथे थ्वयादीगु ख: ।

नेपालभाषा परिषदय् वयक:

२००७ सालया प्रजातन्त्र घोषणा लिपा न्हापां नेपा: दुने नेपालभाषाया संस्था कथं स्वंगु संस्था ख: नेपालभाषा परिषद् । थ्वसापासा व नेपालभाषा परिषद् छगू हे दँय् नीस्वंगु संस्थात ख: । नेपालभाषा परिषद् स्वंगुयां छुं ला न्हापा कलकत्ताय् 'च्वसापासा' स्वनेगु ज्या जूसां चित्तधर 'हृदय' नं नेपालभाषा परिषद् येँय् थ:गु हे छेँय् स्वनेगु जुल । थ्व परिषद्या सदस्यता दयेकुसांनिसें आ:तक मोतिलक्ष्मी कोषाध्यक्षा जुया: ज्या यानावयाच्वंगु दु । परिषद्या मूआजु शैक्षिक संस्था दुने दुथ्यागु सफू प्रकाशित याना: नेपालभाषाया शैक्षिक स्तर थकया यंकेगु ख: । शैक्षिक संस्था व परिषदया तप्यंक स्वापू मदुगुलि मोतिलक्ष्मी व ज्याय् उलि सन्तुष्टि जूगू मदु । सफू प्रकाशनया ज्या खँय् वयकलं थ:गु अनुभव कनादी– "प्रकाशित जूगु सफू इच्छा यानाथें बजारय् मचूगुलि याना: ग्व:दँतक सफू अथें लानाच्वनीगु बांला:मजू । शैक्षिक सामग्रीत न शैक्षिक संस्थातसें नं छुं सुचं मदयक पाठ्यक्रम हिलाबीगुलि याना सफू प्रकाशित यानागुया उद्देश्य पूरा मजुइगु । शैक्षिक क्षेत्रय् पाठ्य सामग्री हिलीगु ई निर्धारण जूसा ज्यू" धयागु मोतिलक्ष्मीया मनसाय वा बिचा: ख: ।

नेपालभाषा परिषदया विकास व ता-आयु यानातयेगुया उद्देश्य चितधर 'हृदय' जुं थ: थ्वना थ्वनागु छेँया मातं तल्ला छगुलि परिषद्या

नामय् दान बियादीगु खः। उकियात थःगु ब्यवहारिक दृष्टिकोण वायेकाःलि थः दाजु थःत च्वया ब्यूगु छखां छेँयात थःगु शेष लिपा नेपालभाषा परिषद्यातत् वनीगु यानाः दान बिया दीगु खः, वय्कः मोतिलक्ष्मी उपासिकाजु ।

जीवनया अनुभव

सामान्य जीवन हनाः न्हय्गुदँ तकया तँ गयादीधुंकूह्म, चय्दँया तँय् पलाः न्ह्याकादीत्यंह्म वय्कःया नयेगु त्वनेगु पाखे उप्वः पाउँ, पालु मयःगु व मेगु सकतां मयः मजूगु खँ कनादी। थौं वयाः वय्कःया थः अबु मन्त, मां मन्त, दाजु, केहेँ सकलें मदयावं वन। थःथितिया नातां दातिह्म केहेँया म्ह्याय् छह्म केशरीलक्ष्मी व चीधीम्ह केहेँ न्हुच्छेलक्ष्मी थौंकन्हय् अनागारिका जुया बिज्याःह्म जक ल्यंदनि। दाजुया नं मचाखाचा सु मदुसेंलि याकः जीवन कथं न्हि छ्याना च्वनादीम्ह वय्कलं थः याकःचा च्वनाः म्वायेमाःसां तबि ह्माइपु अनुभव यानामदी। वय्कलं भाःपिना दी- थःत थन सकतां दु। सकलें दु। जीवनय् आनन्द अनुभव जूगु स्वयम् थःथह्मं अनुभव याये फुगुलि खः धयागु वय्कलं भाव व्यक्त यानादी।

थः सन्तान वा मचाखाचा सु मदुसां थः दातिह्म केहेँ बेतिलक्ष्मीया मचायात मातृत्व प्रदान याःगुया दसि खः मय्जु केशरीलक्ष्मी (वय्कःया म्ह्याय्चा) ।

नेपाल भाषाप्रति मोतिलक्ष्मी उपासिकाया धारणाः

मोतिलक्ष्मी उपासिकाजुया न्हय्गुदँया अनुभव कथं थःगु धारणा न्ह्यब्वःया दी। न्हापा स्वयां आः नेपालभाषाया स्थिति आपालं बांलाः

साहित्ययया क्षेत्रय् नं विकास जुयाच्वंगु दु। थौंकन्हय् जुयाच्वंगु भाषायां अध्ययन अनुसन्धानं नेपालभाषाया भविष्य जहां थीगुया छुमां खः। वर्तमानय् पिइगु भिगु पुसाया उपज हे बांलाःगु भविष्य खः। गन वर्तमान बांलाइ अन भविष्य नं बांलाइगु खँ सत्य खः।

देशय् गुलि नं भाषा दु, व फुक्कयात सरकारं समान रूपं स्वयेमाः। समान जुइमाः। तर सरकारं भाषाप्रति थः कतः यानाह्ल। गुकिया कारणं झीसं नं थः थःगु भाषा नाले सयावल। थःगुयात थःनालेगु धयागु बांमलाःगु मखु, बांलाः। थुकियानाः झीसं झीगु भाषायात सुसाःकुसाः याये सयावल। थःगु धकाः गौरब याये धाय् दत। थःगु नाला यंकेबलय् सामाजिक, राजनैतिक आदि परिस्थितियात विचाः यानाः होशियार जुइ फयेमाः।

भविष्य बांलाकेगु, बांमलाकेगु आदि झीगु ल्हाःतय् दुगु खँ खः। भविष्य बांलाकेगु थौंया वर्तमानया ल्हाःतय् दु। झीसं नेपालभाषायात सरकारी मान्यता मब्यूगुया कारणं स्कूल, क्याम्पसय् थुगु भाषायात त्वःता वनेगु मखु कि ब्वनाः संघर्ष यानावने फयेमाः। थथे जुल धाःसा कन्हय् वनाः मान्यता मब्युसें मगाः। झीसं कपिन्त दोष बिया जुइ सः। थःगु दोष खंकाः उकियात हुइगु कुतः धाःसा यायेमसः। अथे नं थौंया भाषिक चहलपहल स्वयेबलय् झीगु भाषाया भविष्य बां हे लाःजू कन्हय् वनाः नेपालभाषाया महत्त्व स्वनिगलय् जक सीमित मजुसे देश-विदेशय् तक न थुगु भाषा न्यनाः वनी। अले विश्वया दक्व कुं-कुलामय् च्वंपि नेवाःतसें थुकियात थः नालाकाइगु विश्वास दु।

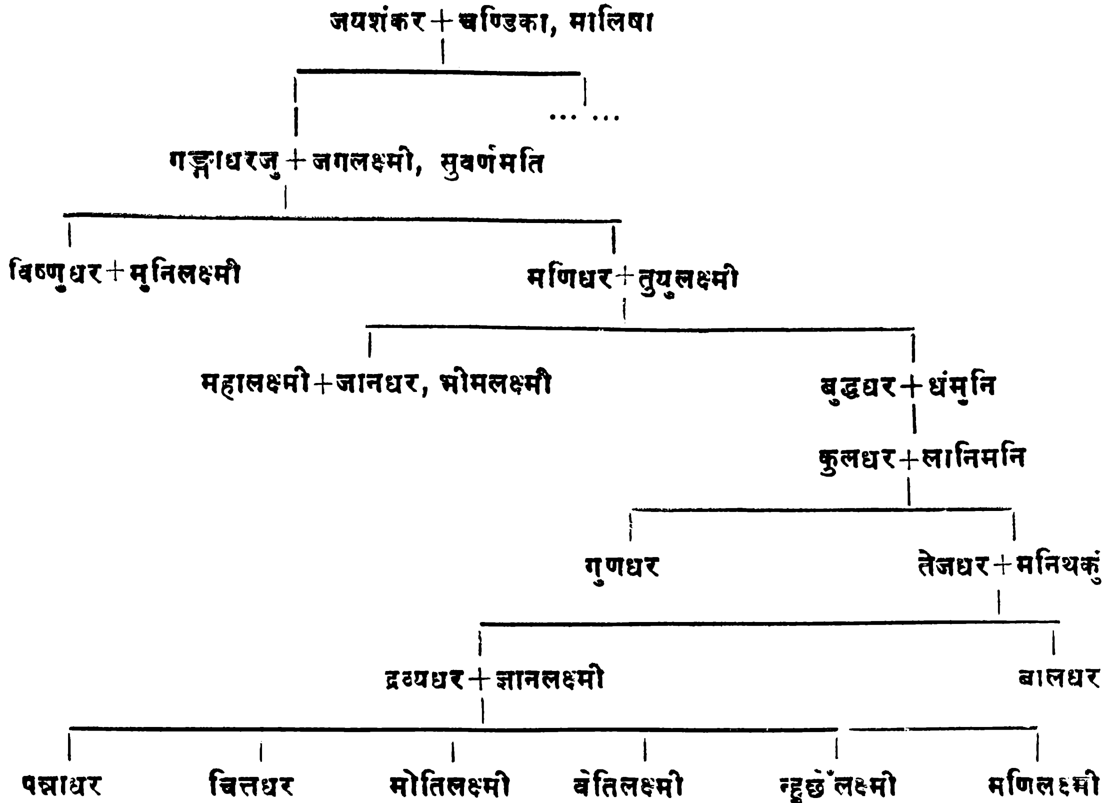
थुकथंया बिचाः तयाः च्वनादीम्ह, भाषा सेवाया ब्रतय् थौंया थःगु ज्यिथिया बैंसय् तक नं निरन्तर रूपं निराश मजुसे न्ह्याना च्वनादीम्ह वय्कः मोतिलक्ष्मी उपासिकाजुया बःचा हाकःगु जीवनि च्वयाः न्ह्यब्वये

दुगु लसताया खँ खः । लिसें वय्‌कःया चय्‌दँ बुदिं हनेगु लसताय्‌ थुकथं झी फुक्क छप्पं जुयाः, मुनाः वय्‌कःया बारे प्रकाश यायेगुया लिसें अभिनन्दन पत्र देछायेगु ज्याझवः हने दुगु झी सकसिगं लागि तःजिगु खँ खः । लसताया खँ खः । थुगु हे लसताय्‌ वय्‌कःया चय्‌दँ वयंगु बुदिंया लसताय्‌ भिंतुना देछाये, सुभाय्‌ ।

ने० सं० ११०८ दिल्लाथ्व १२

मोतिलक्ष्मीया वंशवृक्ष

नेपाल भाषा साहित्य च्वन्ह्याका थंकेया निंति

प्रतिभा साहित्यिक परिवार

पाखें

लय् लय् पतिकं अन्तिम शनिबार कुन्हु जुइगु

थो थो साहित्य बिद्याय् ब्बति कया दिसं ।

प्रतिभा साहित्यिक परिवार, यें ।